

Explaining the Effect of Education on Citizen Participation (Case Study: Abshar and Hemmatabad Neighborhoods of Isfahan)

Sajjad Behzadi¹, Mohammad-saleh Shokouhbidhendi^{2*}

¹M.A. in Urban Planning, Department of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

²Assistant Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Article Type:

Original Research

Received: 03.12.2022

Revised: 06.24.2022

Accepted: 09.24.2022

Keyword:

Abshar Neighborhood

Citizen Participation

Education

Formal Education

Hemmatabad Neighborhood

*Corresponding Author:

Mohammad-saleh Shokouhbidhendi

Email: shokouhi@iust.ac.ir

ABSTRACT

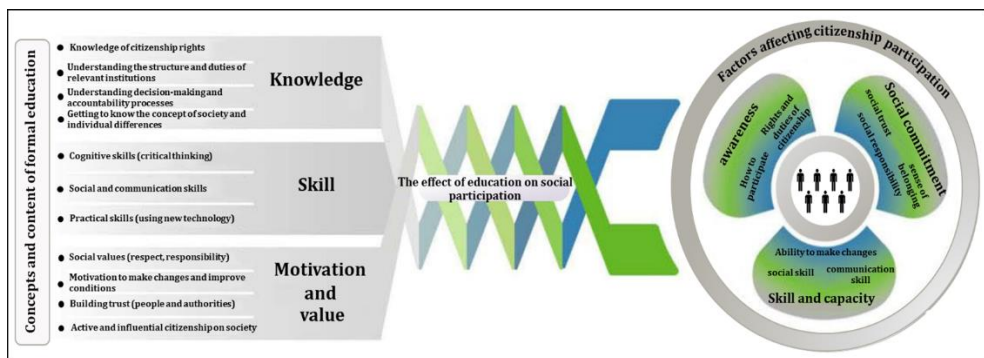
In recent decades, the dominant paradigm in urban planning has shifted from planning for the people to planning with the people and even by the people, and the concept of citizen participation has become increasingly important. Thus, many countries have used formal school and university education to institutionalize skills that lead to increased citizen participation in society. In order to explain the effectiveness of such trainings in Iran, the present article attempted to address the question: "Will a high level of education (greater benefit from formal trainings) increase citizen participation?". The hypothesis of the article was that people with higher education had greater involvement in urban affairs. The present study was descriptive-analytical in nature and applied in terms of purpose. In order to achieve the objectives of the research, Hemmatabad and Abshar neighborhoods of Isfahan, which are adjacent to each other but have significant differences in terms of education of residents, were comparatively studied. A questionnaire was also used to obtain additional information. The statistical population of this study was selected using Cochran's formula with an error coefficient of 5% for Abshar neighborhood with 372 residents and Hemmatabad neighborhood of 374 residents. For data analysis, Spearman's correlation coefficient, linear regression and Mann-Whitney test were used. The findings showed that there was no significant relationship between education and citizen participation. In other words, the article hypothesis was rejected. As a result, it can be said that formal trainings are not sufficiently effective in increasing citizen participation and are therefore criticized.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In recent years, many countries have understood the importance of education in the growth and development of societies and have allocated a great deal of money to educate people and develop human capital. In general, the level of education has a significant impact on different aspects of their lives by changing people's attitudes towards themselves and society. In addition to the effects education has on physical and mental health, quality of life, social status, and personality development, the level of education prepares people to accept future roles in order to determine their own and society's destiny by developing their commitments and abilities. In this regard, one of the prerequisites for the development of society is participation and influence in public decisions. This means that no change will occur unless people are encouraged to improve their living standards. Participation aims to make people share in the power and the possibility of monitoring their own destiny, it takes steps to improve the quantity and quality of life in all fields. Moreover, the use of people's capacity and opinions during the process of participatory planning and the effects that these types of programs have on increasing the realization of plans and the acceptance of residents, making more efficient decisions, increasing the sense of belonging and responsibility have led to the opinion of most urban planners on the necessity of using a participatory approach in preparation of programs. Research studies have shown that the low level of education in most cases leads to the withdrawal of people from cooperative activities and thus reduces the level of participation of these people in societies. However, there has been less research in Iran on the willingness to participate in citizenship and its relationship with the level of education. Formal education might include the rights and duties of citizenship and teach people skills that make them more active and concerned in their living environment. On the contrary, these trainings might lead people to increase individualism or have no effect on the desire to participate in citizenship. Therefore, this research attempted to evaluate the efficiency of the educational system to train active and participating citizens.

Figure 1. The relationship between the content of formal education and its impact on citizenship participation.

Methodology

The current research was quantitative and descriptive-analytical in nature. For this purpose, two neighborhoods of Hematabad and Abshar of Isfahan, which are located near each other but have serious differences in terms of the level of education of the residents, were selected and investigated in order to achieve the goals of the research. The theoretical literature of this research was collected using library studies and then using field studies and the use of questionnaire tools (the statistical population of the research using Cochran's formula and with an error rate of 5% was estimated to be 374 people for Hematabad neighborhood and 372 people for Abshar), additional data was collected in order to investigate the objectives of the research. It is worth mentioning that in order to investigate the role of education on the participation rate in the mentioned neighborhoods, first, three main factors in the participation rate of citizenship along with the indicators of each factor were extracted from the research literature. Then, items were developed to measure each index, and finally, with the help of SPSS software and the use of Spearman's correlation coefficient and linear regression, the correlation and relationship between the factors affecting participation and the level of literacy or education were investigated. Finally, by using the Mann-Whitney test, the willingness to participate among the two neighborhoods of Abshar and Hematabad was investigated.

Results and discussion

The results of the research indicate that, in general, the willingness to participate as well as the factors affecting participation (knowledge and awareness, social commitment and skill and capacity) was greater in Hematabad neighborhood which had a lower level of education than Abshar neighborhood. Furthermore, the data and information obtained from the questionnaires demonstrated that people with lower levels of education participated more than educated people in both neighborhoods under investigation. It is worth noting that the results of the analyses also demonstrated the absence of a significant relationship (significance level is higher than the acceptable level) between the level of education and citizen participation and the main factors affecting it, and the level of education did not have any effect on the willingness of citizens to participate, and these values for Abshar, Hamtabad and the total of two neighborhoods were close to zero. Therefore, it can be stated that formal education and the educational system in Iran did not have the necessary effectiveness in increasing the participation of citizens, and for this reason, it is criticized and needs to be revised.

Table 1. Regression analysis coefficients.

Neighborhood	(R)	(R2)	(R2AD)	F	(B)	(Beta)	t	(sig)
Hematabad	0/071	0/005	0/002	1/879	0/025	0/071	1/371	0/171
Abshar	0/021	0/000	-0/002	0/165	0/009	0/021	0/407	0/684
Collection of neighborhoods	0/007	0/000	-0/001	0/033	-0/002	-0/007	-0/180	0/857

Conclusion

In general, formal education should include sufficient information on citizenship issues and institutions related to this field to participate in urban plans and projects with the necessary awareness and knowledge on the rights and duties citizens are obliged to perform. Additionally, in order to maximize active participation, it is necessary to provide effective training (in addition to the theoretical training that takes place through the text and concepts of textbooks) through activities and group work and games that are indirectly included in the core of the textbooks to strengthen and institutionalize some skills and characteristics in citizens. The skills needed in order to communicate with others and do group work, believe in one's abilities to make changes and improve conditions, a sense of belonging to a place, trust in institutions and organizations, a sense of responsibility and being sensitive to issues should be included in the training.

تبیین اثر تحصيلات بر میزان مشارکت شهروندی (نمونه‌های مطالعاتی): محلله‌های آبشار و همت‌آباد اصفهان

سجاد بهزادی^۱، محمدصالح شکوهی بیدهندی^۲

- ۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.
- ۲- استادیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله

در دهه‌های اخیر، پارادایم غالب در برنامه‌ریزی شهری، از برنامه‌ریزی برای مردم به سوی برنامه‌ریزی با مردم و حتی توسط مردم حرکت کرده و مفهوم مشارکت شهروندی اهمیت فزاینده‌ای یافته است. از این رو بسیاری از کشورها از آموزش‌های رسمی در مدرسه و دانشگاه برای نهادینه‌سازی مهارت‌هایی که منجر به افزایش مشارکت شهروندی در جامعه می‌شود، بهره‌جسته‌اند. به منظور تبیین اثربخشی این گونه آموزش‌ها در ایران، مقاله حاضر تلاش دارد تا به این پرسش بپردازد که «آیا بالا بودن سطح تحصيلات (بهرمندی بیشتر از آموزش‌های رسمی) موجب افزایش مشارکت شهروندی خواهد شد؟». فرضیه مقاله این است که افراد با تحصيلات بالاتر، مشارکت بیشتری در امور شهری دارند. پژوهش حاضر از لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف، کاربردی است. به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، محلات همت‌آباد و آبشار اصفهان که در مجاورت یکدیگر قرار دارند اما از نظر سطح تحصيلات ساکنان با یکدیگر تفاوت جدی دارند، به صورت تطبیقی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. همچنین برای دستیابی به اطلاعات تکمیلی از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش نیز با استفاده از فرمول کوکران و با ضریب خطای ۵٪، برای محله آبشار ۳۷۲ و محله همت‌آباد ۳۷۴ نفر انتخاب شد و برای تحلیل اطلاعات نیز ضریب همبستگی اسپیرمن، رگرسیون خطی و آزمون یومن-ویتنی مورد استفاده قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که میان تحصيلات و مشارکت شهروندی ارتباط معناداری وجود ندارد و به عبارتی فرضیه مقاله رد می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت، آموزش‌های رسمی اثربخشی کافی در افزایش میزان مشارکت شهروندان نداشته و از این جهت مورد نقد است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۲۱

بازنگری مقاله: ۱۴۰۱/۰۴/۰۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۰۲

کلید واژگان:

آموزش رسمی
تحصيلات
مشارکت شهروندی
محله آبشار
محله همت‌آباد

*نویسنده مسئول: محمدصالح شکوهی بیدهندی

پست الکترونیکی:

shokouhi@iust.ac.ir

^۱ این مقاله برگرفته از پایان‌نامه‌ی سجاد بهزادی در دوره‌ی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری در دانشگاه علم و صنعت ایران با موضوع "راهکارهای ارتقاء مشارکت شهروندان در فرآیند برنامه‌ریزی شهری با تاکید بر نقش آموزش‌های رسمی (نمونه‌های مورد مطالعه: محلله‌های همت‌آباد و آبشار اصفهان)" و به راهنمایی محمدصالح شکوهی بیدهندی است.

مقدمه

در طی چند سال اخیر، بسیاری از کشورها اهمیت آموزش و پرورش را در رشد و توسعه جوامع درک کرده و هزینه‌های زیادی را به منظور تحصیل افراد و در نتیجه توسعه سرمایه‌های انسانی اختصاص داده‌اند. به طور کلی میزان تحصیلات با تغییر نگرش افراد نسبت به خویش و جامعه، بر ابعاد مختلف زندگی آنها تأثیر به‌سزایی دارد [۱]. میزان تحصیلات و آموزش‌های رسمی علاوه بر اثراتی که بر سلامت جسمی و روانی، کیفیت زندگی [۲]، موقعیت اجتماعی، شغل و درآمد [۳]، رشد شخصیت و شکوفایی استعدادها [۴] و ... دارد، با پرورش تعهدات و توانایی افراد، آنها را به منظور پذیرش نقش‌های آتی در جهت تعیین سرنوشت خود و جامعه آماده می‌سازد. در این راستا یکی از پیش شرط‌های لازم به منظور توسعه و پیشرفت جامعه، مشارکت و تأثیرگذاری بر تصمیمات عمومی می‌باشد [۵]. این بدان معناست که هیچ تحولی تحقق نخواهد یافت مگر آن که مردم ترغیب به بهبود سطح زندگی خود شوند [۶]. به عبارتی دیگر مشارکت را می‌توان فصلی از توسعه به شمار آورد که گاهی معادل توسعه نیز به کار برده می‌شود [۷]. مشارکت با هدف سهیم کردن مردم در قدرت و امکان نظارت بر سرنوشت خویش، در جهت بهبود کمیت و کیفیت زندگی در تمامی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ... گام بر می‌دارد [۸]. در مشارکت بستر و فرصتی برای احاد جامعه فراهم می‌شود که در ساختن آینده و تعیین سرنوشت خود سهیم و شریک شوند. زمانی که مردم احساس کنند در برنامه و امور جامعه دخالت داشته و در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها، تعیین خط مشی‌ها و حل مسائل و مشکلات جامعه خود نقش دارند، تعهد و دلبستگی و افری در قبال حیات اجتماعی احساس خواهند کرد [۹]. از سوی دیگر شناسایی و درک بهتر نیازهای شهروندان و همچنین بهره‌گیری از ظرفیت و نظرات جوامع در طی فرآیند برنامه‌ریزی مشارکتی و تأثیراتی که این نوع برنامه‌ها بر افزایش تحقق‌پذیری طرح‌ها و مقبولیت ساکنان، اخذ تصمیمات کارآمدتر، ارتقای سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی، افزایش حس تعلق و مسئولیت‌پذیری، کاهش هزینه‌های بلندمدت اداره جامعه و ... دارد [۱۰-۱۳]، باعث شده تا نظر اغلب برنامه‌ریزان و متخصصان شهری بر ضرورت و لزوم به کارگیری رویکرد مشارکتی در تهیه و تدوین طرح‌ها و برنامه‌ها معطوف شود. در این میان پژوهش‌ها نشان می‌دهد که پایین بودن تحصیلات در اغلب موارد منجر به کنار گذاشتن افراد از فعالیت‌های مدنی و سیاسی شده و بدین ترتیب از میزان مشارکت این افراد در جوامع کاسته می‌شود [۱۲]. با این حال در مورد تمایل به مشارکت شهروندی و رابطه آن با میزان تحصیلات تحقیقات کمتری در ایران شده است. ممکن است آموزش‌های رسمی دربرگیرنده حقوق و تکالیف شهروندی باشند و مهارت‌هایی را به افراد آموزش دهند که آنها را در محیط زندگی خود، فعال‌تر و دغدغه‌مندتر کنند. در مقابل، ممکن است این آموزش‌ها، افراد را در جهت افزایش فردگرایی پیش برند و یا اثری بر تمایل به مشارکت شهروندی نداشته باشند. لذا این پژوهش درصدد است میزان موفقیت و کارآمدی نظام آموزشی جهت تربیت شهروندانی فعال و مشارکت‌جو را مورد ارزیابی قرار دهد. بدین منظور دو محله همت‌آباد و آبشار اصفهان به صورت تطبیقی مورد بررسی قرار گرفته است. پرسش این است که «آیا بالا بودن سطح تحصیلات (بهره‌مندی بیشتر از آموزش‌های رسمی) موجب افزایش مشارکت شهروندی خواهد شد؟». فرضیه مقاله این است که افراد با تحصیلات بالاتر، مشارکت بیشتری در امور شهری دارند.

ساختار و چارچوب پژوهش حاضر از سه بخش اصلی تشکیل شده است. در بخش اول پس از بررسی پیشینه و بداعت پژوهش، به بررسی مفهوم و اهمیت مشارکت شهروندی و همچنین نظریات مطرح شده در خصوص گونه‌شناسی و سطح‌بندی مشارکت پرداخته شده است. در بخش دوم نیز پس از بررسی عوامل و پیش‌شرط‌های لازم به منظور ایجاد بستری مناسب جهت مشارکت حداکثری از سوی مردم و برنامه‌ریزان، نقش و جایگاه فضاهای آموزشی در ترویج مشارکت شهروندی بیان شده است. در بخش سوم نیز با استخراج شاخص‌ها از ادبیات پژوهش و تدوین پرسش‌نامه، میزان تأثیرگذاری سطح تحصیلات بر میزان مشارکت در محلات همت‌آباد و آبشار اصفهان مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفت.

پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت و ضرورت مشارکت مردم در برنامه‌ریزی و توسعه شهری، در سال‌های اخیر تمرکز طیف وسیعی از مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته به تحقق این موضوع و شرایط و پیش‌زمینه‌های مورد نیاز برای رسیدن به این مهم معطوف شده است. در این راستا منظمی‌تبار [۱۴] نهادینه‌سازی، پایداری و ثبات امنیت در جوامع را حاصل حس مسئولیت و مشارکت شهروندان در قبال امنیت اجتماعی می‌داند و یا ظفری و ویسی [۱۵] مشارکت مردم در تمامی مراحل فرآیند برنامه‌ریزی را از عوامل مؤثر در کاهش ریسک، مدیریت بحران و پیامدهای ناشی از آن عنوان کرده است. ادیب‌زاده و همکاران [۱۶] نیز نقش مشارکت مردمی را از عوامل بسیار مهمی دانست که باید در هر برنامه توسعه (از ابتدا تا انتهای طرح) مد نظر قرار گیرد و اعتمادسازی، سرعت اجرای کار، کاهش معارضات، رضایت گروه‌های هدف و ... را از مزایای مشارکت مردمی در تحقق‌پذیری نوسازی در بافت‌های فرسوده شهری دانست. هاشم‌نژاد و همکاران [۱۷] نیز در پژوهشی در نظر گرفتن دیدگاه‌ها و نظرات مردم را جزء پیش‌زمینه‌های مشارکت حداکثری و به تبع آن رضایت و مشارکت ساکنان در معاصر سازی بافت‌های فرسوده بیان کرد. عبدالله‌پور و همکاران [۱۸]، زبیری و همکاران [۱۹] و شاه حسینی و صارمی [۲۰] نیز حکمروایی خوب شهری را به عنوان فرآیند مشارکتی توسعه می‌دانند و آن را بدون مشارکت شهروندان ناموفق ارزیابی کرده‌اند. همچنین اقتصادی [۲۱] در مقاله‌ای اغلب طرح‌های ساماندهی، بهسازی و بازسازی در ایران را به دلیل نادیده گرفتن ساکنان به عنوان مخاطبان اصلی را مورد نقد قرار داده و جلب مشارکت شهروندان به عنوان یکی از مهم‌ترین الزامات دستیابی به پایداری و توسعه اجتماعی در محلات مطرح کرده است. دسته دیگری از مطالعات صورت گرفته در این حوزه نیز بر اصلاح رویه‌ها و ساختارهای موجود و بررسی عوامل مؤثر بر افزایش بهره‌گیری از نظرات و دیدگاه‌های مردمی در طرح‌ها و برنامه‌های شهری تمرکز کرده‌اند. به عنوان نمونه شرفی و همکاران [۲۲] با بیان این نکته که نظریات مشارکتی کشورهای غربی در سایر کشورها کارایی و اثربخشی لازم را ندارند، به شناخت ادراک مردم و برنامه‌ریزان از فرآیند مشارکتی پرداخته‌اند و عنوان کردند که مهمترین مفهوم در حوزه ادراک برنامه‌ریزان و مردم از مشارکت در محیط برنامه‌ریزی شهری، مشارکت‌گریزی مردم و برنامه‌ریزان می‌باشند. همچنین پژوهش‌های متعددی نظیر کلدی [۲۳]، رضادوست و عابدزاده [۲۴]، نوروزی و بختیاری [۸]، کلانتری و رسولی [۲۵]، بردی‌انامراندزاد و همکاران [۲۶]، شاه‌حسینی و صارمی [۲۰]، دانشپور و همکاران [۲۷]، صالح‌پور جم و همکاران [۲۸] نیز با تأکید بر نتایج مثبت حاصل از مشارکت و پیوستن شهروندان به فرآیند برنامه‌ریزی و ضرورت و اهمیت این موضوع، به بررسی مؤلفه‌ها و عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری مشارکت مردمی در طرح‌ها و برنامه‌های شهری پرداخته‌اند. در این میان اغلب این پژوهش‌ها نظام تعلیم و تربیت یا به عبارتی سطح تحصیلات را عاملی مهم در افزایش مشارکت شهروندی ذکر کرده‌اند. با این وجود کمتر پژوهشی نقش تحصیلات بر مشارکت را مورد ارزیابی قرار داده و محدود پژوهش‌هایی که به این مهم پرداخته نیز علی‌رغم انتظار، به اثر معکوس سطح تحصیلات بر میزان و تمایل به مشارکت شهروندی دست یافته‌اند. لذا این پژوهش درصدد است نقش این عامل (میزان برخورداری از آموزش‌های رسمی) بر میزان تمایل به مشارکت شهروندی به عنوان عاملی مهم که طیف گسترده‌ای را از آحاد جامعه ملزم به صرف وقت و هزینه برای گذراندن دوران تحصیلی می‌باشند به صورت مجزا مورد بررسی قرار دهد و میزان موفقیت و پرداختن نظام آموزش و پرورش به مؤلفه‌های مورد نیاز برای افزایش روحیه مشارکت‌جویی را ارزیابی کند.

ادبیات پژوهش

مفهوم و اهمیت مشارکت شهروندی

نگرانی‌ها و منافع اجتماعی، اهداف مشترک و امکان پیشبرد برخی امور به صورت گروهی، از جمله دلایل اهمیت مشارکت در جامعه می‌باشد [۱۳]. به مقوله مشارکت هم به عنوان یک هدف و ارزش و هم به عنوان یک ابزار می‌توان

نگریست [۲۹] که بر حل مسأله به صورت همکارانه تأکید دارد [۳۰؛ ۳۱] و این امکان را برای سیاست‌گذاران فراهم می‌آورد تا شهروندان را در تصمیمات سهیم کنند [۱۰] و از طریق ایجاد پل ارتباطی میان آنها و کارشناسان، سعی در اخذ تصمیماتی دارد که منافع طرفین در آن لحاظ شده باشد [۳۲]. بدین ترتیب، مشارکت مردمی - حداقل در نظریه - قدرت را در جامعه بازنویسی می‌کند و با درگیر کردن شهروندان در تصمیمات [۱۲]، فرصتی را برای گروه‌های ذی‌نفع به منظور برقراری ارتباط با تصمیم‌گیرندگان [۳۳] و تحقق حق بر شهر، فراهم می‌سازد [۳۴]. به طور کلی مشارکت سعی دارد با سهیم کردن و در نظر گرفتن نقطه نظرات شهروندان و علی‌الخصوص گروه‌های محروم و به حاشیه رفته در فرآیند برنامه‌ریزی، به شکل‌گیری تصمیماتی عادلانه و اخلاقی منجر شود. در این میان تأکید و توجه به توزیع و توازن قدرت در تصمیم‌گیری و همچنین بهره‌گیری از نظرات و دیدگاه‌های همه اقشار و گروه‌های ذی‌نفع که تحت تأثیر تصمیمات قرار می‌گیرند، از جمله اصول اساسی در برنامه‌ریزی مشارکتی می‌باشد. مشارکت می‌تواند به اقسام و اشکال متفاوتی نظیر انتخاب نماینده، امضای طومار یا نامهٔ مطالبه‌گرانه، شرکت در انتخابات و رأی دادن، عضویت یا فعالیت‌های در احزاب، نهادها و گروه‌های مذهبی، شرکت در جلسات و یا مشاوره‌های محلی، کمک‌ها و مساعدت‌های مالی، تکمیل پرسش‌نامه، اهدای خون، تحریم محصولات، اقدامات زیست‌محیطی و ... شکل گیرد [۳۵]. در این راستا نظریات بسیاری پیرامون بررسی فرآیند صحیح سیاست‌گذاری در برنامه‌ریزی مشارکتی و همچنین گونه‌شناسی از سطوح مشارکت شهروندان در برنامه‌ها، مطرح شده که برخی از این نظریات در جدول شماره ۱ گردآوری شده است.

جدول ۱. نظریات مرتبط با انواع و گونه‌بندی سطوح مشارکت شهروندان.

مدل	عدم مشارکت	مشارکت متوسط	مشارکت حداکثری
[۳۱] درون‌مشارکت شهروندان	عوام فربیی و درمان: هیچ قدرتی برای شهروندان قابل تصور نیست و این سطح توسط برخی به جای مشارکت واقعی خوانده می‌شود که غیر صادقانه است.	اطلاع‌رسانی، مشاوره و تسکین: صاحبان قدرت با شهروندان دربارهٔ میزانی از مشارکت اتمام حجت می‌کنند که در واقع بشنود و شنیده شوند. تسکین بخشیدن نیز بهره‌مند شدن شهروندان ضعیف از سهمی است که از آن طریق، خشم‌شان فرو نشیند و به طور موقت تسکین یابد.	شراکت، قدرت تفویض شده و کنترل شهروندی: شاهد افزایش قدرت شهروندان همراه با درجه بالای نفوذ آنها در تصمیم‌گیری می‌باشیم. در قدرت تفویض شده و کنترل شهروندی، شهروندان اکثر کرسی‌های تصمیم‌گیری و حق کامل مدیریتی را به دست می‌آورند.
	دستکاری: مشارکت فقط از طریق اعتراض نمایندگان مردم در مجامع رسمی صورت می‌گیرد.	مشارکت بر حسب وظیفه: مشارکت توسط کارشناسان به عنوان وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف پروژه، به ویژه کاهش هزینه‌ها استفاده می‌کنند. چنین مشارکتی ممکن است تعاملی باشد و شامل تصمیم‌گیری مشترک باشد، اما تصمیمات مهم توسط کارشناسان صورت می‌گیرد.	مشارکت تعاملی: مردم در تجزیه و تحلیل، توسعهٔ برنامه‌ها، تشکیل یا تقویت نهادهای محلی و ... مشارکت می‌کنند. مشارکت به عنوان یک حق است نه فقط ابزار برای رسیدن به اهداف پروژه.
[۳۲] گروه‌شناسی مشارکت	مشارکت غیرفعال: مردم فقط تصمیمات را دریافت می‌کنند.	مشارکت با مشورت: مردم با مشورت یا با پاسخ دادن به سوالات مشارکت کرده و متخصصان هیچ گونه تعهدی برای در نظر گرفتن دیدگاه‌های مردم ندارند.	مشارکت خودجوش: مردم با در نظر گرفتن ابتکاراتی مستقل از کارشناسان، برای تغییر در سیستم، مشارکت می‌کنند. آنها ارتباطات با کارشناسان را برای منابع و مشاورهٔ فنی مورد نیازشان انجام می‌دهند اما کنترل بر نحوهٔ استفاده از منابع بر عهده خودشان است.
	مشارکت با انگیزه‌های مادی: مردم به واسطهٔ کمک منابع، پول نقد و یا سایر مشوق‌های مالی مشارکت می‌کنند.		

مدل	عدم مشارکت	مشارکت متوسط	مشارکت حداکثری
[۳۸] گروه مشارکت	اطلاع‌رسانی: برنامه‌ریزان درباره تمام مسائل خود بدون مشورت با جامعه تصمیم می‌گیرد و در مورد آن اطلاع‌رسانی می‌کند.	مشاوره: برنامه‌ریزان در مورد مسائل با مردم بحث و نظراتشان را دریافت می‌کند.	مشارکت: دعوت از جوامع برای حل مشکلات و ارائه پیشنهادها و همچنین اجازه دادن به آنها برای تصمیم‌گیری درباره برخی مسائل. توانمندسازی: قدرت تصمیم‌گیری قابل توجهی در اختیار مردم قرار می‌گیرد.
[۳۹] مشارکت فعال	اطلاعات: یک ارتباط یک طرفه که در آن دولت به تولید و ارائه اطلاعات برای استفاده شهروندان می‌پردازد.	مشاوره: یک رابطه دو طرفه است که در آن شهروندان به دولت انتقادات و نظرات خود را ارائه می‌دهند. دولت‌ها مسائل مربوط و سؤالات را تنظیم و روند را مدیریت می‌کنند.	مشارکت فعال: یک رابطه مبتنی بر مشارکت که شهروندان به طور مشخصی در تعریف روند و محتوای سیاست‌گذاری درگیر هستند هرچند که مسئولیت تصمیم‌گیری نهایی یا سیاست‌گذاری بر عهده حکومت است.
[۴۰] مشارکت برابری	انطباق: اقدامات با مشوق‌هایی مشخص شده اما برنامه‌ها و فرآیند توسط کارشناسان هدایت می‌شوند.	مشاوره: نظرات و اهداف محلی مورد نظر است ولی تجزیه و تحلیل و تصمیم‌گیری در مورد روند و اقدامات توسط کارشناسان صورت می‌گیرد. همکاری: مردم محلی برای تعیین اولویت‌ها با کارشناسان همکاری می‌کنند ولی مسئولیت مستقیم فرآیند با کارشناسان است.	یادگیری-همکاری: مردم محلی و کارشناسان دانش خود را به اشتراک می‌گذارند تا برنامه‌های عملی را شکل دهند. اقدام جمعی: مردم محلی برنامه‌ها و دستور کار خود را تعیین می‌کنند و برای انجام آن در غیاب کارشناسان بسیج می‌شوند.
[۴۱] مشارکت مردمی	اطلاع‌رسانی: این سطح مردم را با اطلاعات مورد نیاز برای درک فرآیند تصمیم‌گیری، آشنا می‌کند. مشورت: مشورت فقط به معنای درخواست است و هیچ دعوتی برای نشستن و همکاری وجود ندارد. این سطح صرفاً به نظرات و دیدگاه‌های مردم با هدف دستیابی به اطلاعات عمومی می‌پردازد.	درگیر شدن: عموم مردم معمولاً از ابتدا به فرآیند دعوت می‌شوند و به فرآیند تصمیم‌گیری و تصمیم‌گیرندگان دسترسی خواهند داشت و فرصتی برای ارائه نظراتشان در روند فرآیند و ارائه بازخوردها در فرآیند تصمیم‌گیری فراهم می‌شود. با این حال، کارشناسان همچنان تصمیم‌گیرنده هستند.	همکاری: مردم در تمام فعالیت‌ها و تصمیمات کلیدی شرکت کرده، عملاً در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت دارند. با این حال کارشناسان همچنان تصمیم‌گیرنده نهایی است. توانمندسازی: کارشناسان، آنچه را که مردم تصمیم می‌گیرند، اجرا خواهند کرد.

مطابق با جدول ۱ می‌توان سطوح مختلف مشارکت را با توجه به توزیع قدرت تصمیم‌گیری میان مردم و برنامه‌ریزان، دسته‌بندی نمود. لذا هر چقدر میزان آگاهی مردم نسبت به فرآیند برنامه‌ریزی و تأثیرگذاری دیدگاه‌های مردمی در تصمیم‌گیری‌ها بیشتر باشد، میزان مشارکت نیز بیشتر است. در سطوح عدم مشارکت، شهروندان قدرتی در تصمیم‌گیری نداشته و مشارکت تنها به منظور کسب اطلاعات صورت می‌گیرد. تظاهر به مشارکت و یا استفاده از روش‌های پیچیده که تظاهر شود نظرات مردم در آن لحاظ شده است و به طور کلی پیچیده کردن مسائل که مانع از درک مردم شود نیز در این سطح جای می‌گیرند. در سطح متوسط مشارکت، مردم به منظور دستیابی به اهداف پروژه یا فواید حاصل از آن نظیر کاهش هزینه‌ها، تحقق‌پذیری ایده‌ها و پروژه‌های از پیش تعریف شده و ... مشارکت می‌کنند اما در جریان تمامی مراحل یا فرآیند برنامه‌ریزی نیستند. در این سطح مردم به ارائه دیدگاه‌هایشان می‌پردازند ولی تمامی مراحل تحلیل، تصمیم‌گیری و اقدامات نهایی توسط کارشناسان صورت می‌گیرد. در سطح مشارکت حداکثری مردم در تمامی مراحل و

فرآیند تصمیم‌گیری حضور داشته و با اشتراک گذاشتن تجربیات و نقطه نظرات خود، به صورت مشارکتی تصمیم‌گیری کرده یا مردم به حدی از توانمندی رسیده‌اند که حتی در غیاب برنامه‌ریزان بتوانند مسائل و مشکلات را واکاوی و پیشنهادهایی را به منظور رفع این مسائل ارائه کنند.

عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی

در سال‌های اخیر نظریات بسیاری پیرامون عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی با هدف درگیر کردن شهروندان و همچنین پر رنگ کردن نقش آنان در مراحل مختلف تصمیم‌گیری، صورت گرفته است. مطابق با این پژوهش‌ها می‌توان عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی را از دو جنبه مردم و برنامه‌ریزان مورد بررسی قرار داد. ارائه فرصتی به شهروندان به منظور مطرح کردن دیدگاه‌ها و نظراتشان و پاسخگویی نسبت به مسائل و شبهه‌های به وجود آمده [۱۳؛ ۴۲]، شفافیت، توجه به نیازها و رفاه شهروندان و همچنین طرز برخورد مسئولان [۴۳]، بی‌طرفی در تصمیم‌گیری‌ها و دسترسی شهروندان به اطلاعات [۲۷] از جمله عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان می‌باشد که برنامه‌ریزان و کارشناسان نقش به‌سزایی در مهیا کردن این شرایط ایفاء می‌کنند. همچنین آگاهی شهروندان نسبت به نهادها، رویه‌های مشارکتی، حقوق شهروندی [۱۳؛ ۳۰؛ ۴۴]، تعهد و مسئولیت‌پذیری اجتماعی [۴۵-۴۷]، همبستگی اجتماعی و تمایل به همکاری با انسان‌ها و نهادهای اجتماعی [۲۷؛ ۴۷؛ ۴۸]، مهارت‌های ارتباطی نظیر توانایی و اعتماد به نفس در صحبت کردن و بیان موضوعات، حس تعلق [۴۹] و ... از جمله عواملی است که شهروندان به منظور تأثیرگذاری بیشتر بر تصمیمات باید این نوع توانایی‌ها و مهارت‌ها را در خود تقویت کنند. تأکید می‌شود که ایجاد بستری مناسب جهت مشارکت حداکثری نیازمند رعایت پیش‌شرط‌ها از سوی هر دو طرف (شهروندانی مشارکت‌جو و برنامه‌ریزان) می‌باشد و در صورت عدم رعایت و کوتاهی در انجام وظایف طرفین، نمی‌توان توقع شکل‌گیری مشارکت فعال در طرح‌ها و برنامه‌ها را انتظار داشت.

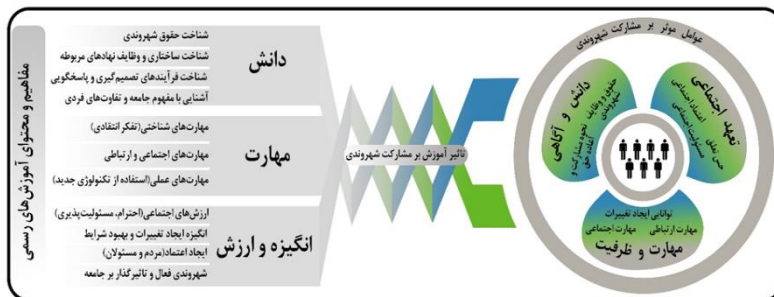

شکل ۱. عوامل مؤثر بر میزان مشارکت شهروندی [۱۳؛ ۲۹؛ ۳۰؛ ۴۲-۴۴؛ ۵۰-۵۳].

جایگاه فضاهای آموزشی در ترویج مشارکت شهروندی

آموزش مناسب را می‌توان جزء شروط اصلی در توسعه منابع انسانی به شمار آورد که نقش به‌سزایی در تعیین سرنوشت جوامع ایفاء می‌کند. علاوه بر آموزش‌های تخصصی که تأثیر مهمی بر توسعه‌یافتگی جوامع دارند، در سال‌های اخیر کانون توجهات به سمت آموزش‌های عمومی که اغلب تحت عنوان آموزش‌های شهروندی مطرح می‌شود، جلب

شده است. تمرکز اصلی این آموزش‌ها بر توسعه سواد سیاسی، کسب تفکر انتقادی، ترویج برخی نگرش‌ها و رفتارها در سطح جوامع به منظور تربیت شهروندانی مسئول، متعهد و مشارکت‌جو (نسبت به امور شهری و زندگی اجتماعی) می‌باشد [۴۵-۴۹]. در این راستا مدارس و فضاهای آموزشی از آنجا که جلوه‌گاه تحقق اهداف آموزش و پرورش می‌باشند، [۵۴] و به این دلیل که بخشی از زندگی روزمره افراد را به خود اختصاص می‌دهد و زمینه برخورد آنان را با نقش‌های جدید، افراد مختلف، دیدگاه‌های متفاوت، چالش‌های اجتماعی، معنا و مفهوم منافع و ... فراهم می‌سازد، نظر متخصصان را به عنوان بستری برای ارائه آموزش‌های شهروندی به خود جلب کرده است [۵۵؛ ۵۶]. به طور کلی این فضاها به عنوان نهادی که نمایانگر یک جامعه مدنی می‌باشد و انتقال ارزش‌های مدنی را در دستور کار خود قرار داده است، علاوه بر وجوه آموزشی و درسی، پرورش ابعاد عاطفی و رفتاری عمل شهروندی را نیز بر عهده دارد [۵۷]. بدین منظور رعایت برخی اصول و یا پیش‌زمینه‌ها در نظام آموزشی و برنامه‌های درسی می‌تواند در افزایش روند مشارکتی شهروندان مؤثر واقع شود. مهارت‌هایی نظیر توانایی و اعتماد به نفس در صحبت کردن، مذاکره، ارتباط، همکاری و ... از جمله این پیش‌زمینه‌ها می‌باشند [۳۸؛ ۵۸]. همچنین در بسیاری از کشورهای اروپایی نیز چهار مهارت اجتماعی، ارتباطی، مدنی و بین‌فرهنگی به منظور تبدیل شدن دانش‌آموزان به شهروندانی فعال و مشارکت‌جو، در قالب آموزش شهروندی در برنامه درسی مدارس جای گرفته است. مهارت‌های اجتماعی اغلب بر توانایی همکاری و کارکردن با دیگران، حل اختلافات، مسئولیت‌پذیری و ... تأکید می‌کند و مهارت‌های ارتباطی به نحوه ارتباط با دیگران، پرسشگری، گوش دادن به صحبت‌های دیگران، مشارکت در مباحث و ... اشاره می‌کند. مشارکت فعال در جامعه، داوطلب شدن و تأثیرگذاری بر سیاست‌ها و تصمیمات عمومی و از این حیث مباحث نیز جزء مهارت‌های مدنی و همچنین آشنایی و درک تفاوت‌های فرهنگی و ترویج گفتگوهای فرهنگی نیز جزء مهارت‌های بین‌فرهنگی دسته‌بندی شده است. شایان ذکر است که آموزش مهارت‌های ذکر شده به دانش‌آموزان تنها با ادغام مبانی و دانش نظری موضوعات در کتاب‌های درسی یا به صورت دروس مجزا صورت نمی‌گیرد، بلکه با تنظیم قوانینی در جهت آموزش و نهادینه‌سازی مهارت‌ها به صورت غیرمستقیم و به تبع آن افزایش مشارکت دانش‌آموزان در اداره مدرسه مانند نماینده کلاس، شورای مدرسه و ... صورت می‌گیرد [۴۵؛ ۵۲]. به طور کلی آموزش‌های رسمی باید دربردارنده سه مقوله دانش تخصصی و گسترده در مورد موضوعات، مهارت‌های مورد نیاز (مهارت‌های شناختی و فراشناختی نظیر تفکر انتقادی، مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های عملی نظیر استفاده از تکنولوژی‌های ارتباطی و اطلاعاتی) و ارزش‌ها و نگرش‌ها (انگیزه ایجاد تغییرات و بهبود شرایط، اعتماد و ...) باشد [۵۹]. شایان ذکر است که در بسیاری از کشورها نظیر کانادا، سازمان‌های مربوطه نظیر دولت محلی و شهرداری‌ها، آموزش‌های شهروندی را با توجه به مسائل و معضلات جامعه در برنامه درسی مدارس قرار داده‌اند. این آموزش‌ها دانش‌آموزان را با مفهوم جامعه و همچنین ساختارها، خدمات و شیوه‌های پاسخگویی شهرداری‌ها به جوامع در راستای پرورش شهروندانی فعال، مشارکت‌جو و مسئولیت‌پذیر آشنا می‌سازد [۶۰؛ ۶۱].

شکل ۲. ارتباط بین محتوای آموزش‌های رسمی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندی (مدل مفهومی).

با توجه به مطالب گفته شده پیرامون عوامل مؤثر بر مشارکت و جایگاه مدارس و فضاهای آموزش در ترویج مشارکت شهروندی، به نظر می‌رسد که مفاهیم و محتوای کتاب‌های درسی سیاست‌های آموزشی می‌تواند با افزایش آگاهی و تقویت برخی ارزش‌ها و مهارت‌های دانش‌آموزان، روحیه مشارکت‌جویی آنان را افزایش دهد و شهروندانی مسئول، متعهد و دغدغه‌مند نسبت به مسائل و معضلات را تربیت کنند. آگاه نمودن دانش‌آموزان نسبت به حقوق و وظایفی که به عنوان یک شهروند ملزم به رعایت آن در جامعه می‌باشند و همچنین شناخت نهادها و ساختار و وظایفی که برعهده دارند و همچنین اطلاع از چگونگی انجام مطالبات و پاسخگویی این نهادها، باعث می‌شود که افراد با آگاهی و دانش کافی بتوانند از حق و حقوق خود دفاع کنند و در برخورد با مشکلات و معضلات دچار سردرگمی نشوند. ذکر این نکته نیز حائز اهمیت است که ارتقاء دانش و آگاهی افراد نسبت به موضوعات شهروندی شرط لازم برای مشارکت در طرح‌ها و برنامه‌ها است، اما کافی نیست و تنها نباید به این نوع آموزش‌ها بسنده کرد. مشارکت مؤثر افراد در طرح‌ها و برنامه‌ها علاوه بر نیاز به دانش و آگاهی، نیازمند تقویت و پرورش برخی ارزش‌ها و مهارت‌ها نیز می‌باشد. همچنین با مد نظر قرار دادن مفهوم مشارکت که بر پیشبرد امور به صورت گروهی به منظور دستیابی به منافع اجتماعی تأکید دارد، تقویت و پرورش برخی مهارت‌ها به منظور برقراری ارتباط مؤثر با گروه از اهمیت بسیار برخوردار می‌باشد. مهارت در بیان دیدگاه‌ها و موضوعات، اعتماد به نفس در صحبت کردن و مشارکت در مباحث، توانایی همکاری با دیگران و انجام کارهای گروهی، توانایی درک موضوعات و تجزیه و تحلیل مباحث (تفکر انتقادی) و ... از جمله این نوع مهارت‌ها می‌باشند که در نحوه ارتباط و همکاری افراد به صورت گروهی مؤثر می‌باشد. در کنار آموزش دانش شهروندی و پرورش مهارت‌های مورد نیاز، ایجاد انگیزه و نهادینه کردن برخی ارزش‌های اجتماعی در دانش‌آموزان نیز از اهمیت بسیاری برخوردار می‌باشد. از جمله این ارزش‌ها می‌توان به احترام به دیگران، مسئولیت‌پذیری، حس تعلق نسبت به محل زندگی و ... اشاره کرد. نهادینه کردن این ارزش‌ها در دانش‌آموزان باعث می‌شود که نسبت به مسائل و مشکلات جامعه احساس بی‌تفاوتی نکنند و خود را در برابر آن مسئول بدانند. همچنین ایجاد انگیزه و باور به توانایی تغییر و بهبود شرایط باعث می‌شود که در آینده شهروندانی تأثیرگذار تربیت شوند که در دستیابی به توسعه جامعه کوشا باشند. در شکل شماره ۲، ارتباط میان برنامه درسی و محتوای آموزش‌های رسمی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان نشان داده شده است. شایان ذکر است که مدارس به این دلیل که طیف گسترده‌ای از احاد جامعه را در معرض آموزش قرار می‌دهد و آموزش‌های شهروندی و به خصوص آموزش مشارکت شهروندی می‌تواند به صورت هدفمند و در طول دوره آموزش‌های رسمی ادامه داشته باشد، به عنوان مکانی مناسب برای ارائه این نوع آموزش‌ها انتخاب شده است. همچنین ارائه آموزش‌های شهروندی تنها به عهده آموزش و پرورش نمی‌باشد و نهادها و سازمان‌های مربوطه می‌توانند با تدوین و گنجاندن سیاست‌های آموزشی در برنامه درسی مدارس، از این فرصت حداکثر بهره را ببرند. این نکته را نیز باید مد نظر قرار داد که ارائه آموزش‌های شهروندی در مدارس می‌تواند با کم‌ترین هزینه‌های اقتصادی صورت پذیرد و مطلوب‌ترین نتیجه ممکن را در پی داشته باشد. با توجه به مطالب گفته شده و تأثیر تحصیلات (آموزش‌های رسمی) بر میزان مشارکت شهروندی، هدف این پژوهش بررسی میزان کارآمدی و تأثیرگذاری آموزش‌های رسمی بر میزان تمایل به مشارکت شهروندان می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کمی، به لحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف، کاربردی محسوب می‌شود. رویکرد پژوهش نیز با توجه به هدف پژوهش، بررسی موردی می‌باشد. بدین منظور دو محله همت‌آباد و آبشار اصفهان که در مجاورت یکدیگر قرار دارند اما از لحاظ سطح تحصیلات ساکنان با یکدیگر تفاوت جدی دارند، در جهت بررسی میزان تأثیر محتوای آموزش‌های رسمی بر میزان مشارکت شهروندان، انتخاب و به صورت تطبیقی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. ادبیات و مبانی نظری این پژوهش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای گردآوری شده است و سپس با بهره‌گیری از مطالعات میدانی و

استفاده از ابزار پرسشنامه، داده‌های تکمیلی به منظور بررسی اهداف پژوهش جمع‌آوری شده‌اند. به منظور سنجش پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که ضریب به دست آمده برای محله همت‌آباد ۰.۸۷ و برای محله آبشار ۰.۹۲ می‌باشد. همچنین برای سنجش روایی پژوهش، از روش صوری استفاده شده است. بدین ترتیب که هم‌ظاهر پرسش‌نامه و هم‌محتوای آن (کمیت و کیفیت گویه‌ها) از نظر جمعی از خبرگان و کارشناسان مرتبط با حوزه پژوهش (۱۰ نفر)، مورد بررسی قرار گرفته است. تعداد حجم نمونه پژوهش نیز با توجه به جمعیت ساکنان محله همت‌آباد (۱۴۲۴۴ نفر) و محله آبشار (۱۲۲۱۳ نفر)، با استفاده از فرمول کوکران و با ضریب خطای ۵٪، برای هر محله به ترتیب ۳۷۴ و ۳۷۲ نفر برآورد شده است. روش نمونه‌گیری روش تصادفی بوده است. شایان ذکر است که به منظور بررسی نقش سواد یا تحصیلات بر میزان مشارکت مردمی در دو محله همت‌آباد و آبشار اصفهان، ابتدا سه عامل اصلی در میزان مشارکت شهروندی به همراه شاخص‌های هر عامل، از ادبیات پژوهش استخراج شده است. سپس گویه‌هایی به منظور سنجش هر شاخص تدوین شده و در نهایت با کمک نرم‌افزار SPSS و استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن و رگرسیون خطی، همبستگی و ارتباط میان عوامل مؤثر بر مشارکت و میزان سواد یا تحصیلات مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت با استفاده از آزمون یومن ویتنی، تمایل به مشارکت در میان دو محله آبشار و همت‌آباد مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین نظرات ساکنان در مورد سنج‌ها و سوالات مطرح شده در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (از خیلی زیاد تا خیلی کم) مشخص شده است. در جدول شماره ۲، عوامل، شاخص‌ها و گویه‌های مؤثر بر میزان مشارکت شهروندی که مبنای بررسی این پژوهش قرار گرفته، نشان داده شده است.

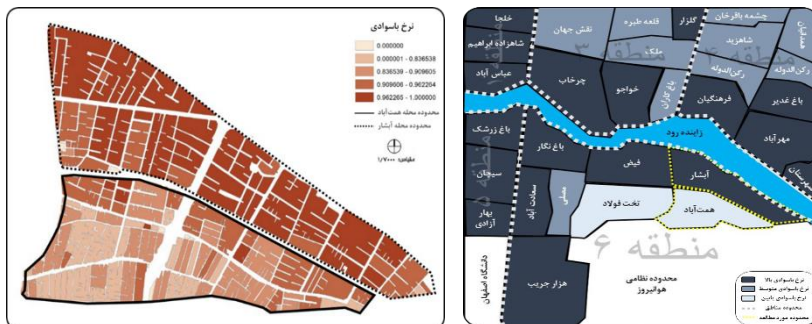
جدول ۲. عوامل، شاخص‌ها و گویه‌های مؤثر بر میزان تمایل مشارکت شهروندی.

عوامل	شاخص‌ها	گویه
فردی و اجتماعی	مهارت‌های اجتماعی	تمایل به فعالیت و کارهای گروهی
	مهارت‌های ارتباطی	تمایل به تبادل اطلاعات و مشورت با دیگران
	توانایی ایجاد تغییرات	احترام به حقوق دیگران
	توانایی ایجاد تغییرات	داشتن روحیه بردباری و تحمل داشتن روحیه انتقادپذیری
سازمانی و نهادی	توانایی ایجاد تغییرات	احساس مفید بودن برای محله به عنوان یکی از اعضاء محله
	حقوق و وظایف شهروندی	آگاهی نسبت به تدوین بودجه و اتخاذ تصمیمات درباره منافع عمومی
	حقوق و وظایف شهروندی	آگاهی از روند تهیه و اجرای طرح‌های شهری و محلی‌گامی نسبت به ضوابط و مقررات مدیریت شهری
سازمانی و نهادی	نحوه مشارکت و اعاده حق	آشنایی نسبت به نهادها و ساختارهای مدیریت شهری
	حس تعلق	آگاهی از نحوه انجام مطالبات به نهادهای مربوطه
سازمانی و نهادی	حس تعلق	میزان راحتی و آرامش در محله
	حس تعلق	داشتن علاقه و حس خوب نسبت به محله
سازمانی و نهادی	حس تعلق	داشتن حس عضویت در محله
	حس تعلق	تمایل به تغییر محل زندگی یا ترک محله

عوامل	شاخص‌ها	گویه
اعتماد اجتماعی	تمایل به پرداخت عوارض به شهرداری به منظور ارائه خدمات حساس بودن نسبت به مشکلات محله و شهر	میزان امیدواری به تعهدات و وعده‌های شهرداری تمایل به همکاری در طرح‌ها و برنامه‌های شهرداری
مسئولیت اجتماعی	پیگیری مشکلات محله و شهر از نهادهای مربوطه تمایل به همکاری با همسایگان به منظور رفع مشکلات محله	تمایل به صرف وقت و هزینه برای حل معضلات محله مشارکت در تصمیمات شهر و محله به منظور تأثیرگذاری بیشتر نظار بر حسن انجام قوانین و مقررات مربوط به محله

محدوده مورد مطالعه

محله همت‌آباد (مفت‌آباد) یکی از محدوده‌های بافت فرسوده با پیشینهٔ اسکان غیررسمی است که در منطقهٔ ۶ شهرداری اصفهان واقع شده است و مطابق با آمارنامه شهر اصفهان [۶۲]، جزء محلات با نرخ پایین باسواد در شهر اصفهان می‌باشد. این محدوده به دلیل همجواری با مرغوب‌ترین مناطق مسکونی شهر، نزدیکی به رودخانهٔ زاینده‌رود و ... اهمیت ویژه‌ای داشته و جزء نخستین اولویت‌های نوسازی در محدوده‌های بافت فرسودهٔ شهر اصفهان به‌شمار می‌رود. بدین منظور در سال‌های اخیر در جهت بهسازی و نوسازی این محدوده، طرح‌ها و برنامه‌های متعددی تهیه شده است که هر یک از آنها پیشنهادهای مختلفی را ارائه نموده‌اند که با عدم استقبال و رضایت ساکنان محله روبرو گشته و اکثر آنها به مرحله اجرا نرسیده است. در نهایت تهیهٔ طرحی تحت عنوان بازآفرینی محلهٔ همت‌آباد با رویکرد مشارکتی در دستور کار قرار گرفت. شایان ذکر است که این طرح جزء طرح‌های پایلوت در زمینهٔ به‌کارگیری مشارکت شهروندان بوده است که توانسته با مدنظر قراردادن نظرات و دیدگاه‌های ساکنان محله، به مرحلهٔ اجراء برسد [۶۳-۶۵]. با توجه به مطالب مطرح شده و مد نظر قرار دادن سطح پایین تحصیلات در محلهٔ همت‌آباد، این محله به عنوان یکی از دو مورد مطالعاتی انتخاب شده است. در نهایت برای سنجش و بررسی بهتر نقش تحصیلات بر میزان مشارکت مردمی، محلهٔ آبشار اصفهان که در مجاورت محلهٔ همت‌آباد قرار دارد و مطابق با آمارنامهٔ شهر اصفهان از لحاظ تحصیلات به مراتب بالاتر از محلهٔ همت‌آباد است، به صورت تطبیقی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین بر اساس اطلاعات سرشماری سال ۱۳۹۵ (بلوک‌های آماری)، میزان باسواد (جمعیت باسواد تقسیم بر جمعیت ۶ سال و بیشتر) در محلهٔ همت‌آباد بسیار کمتر از محلهٔ آبشار اصفهان می‌باشد.

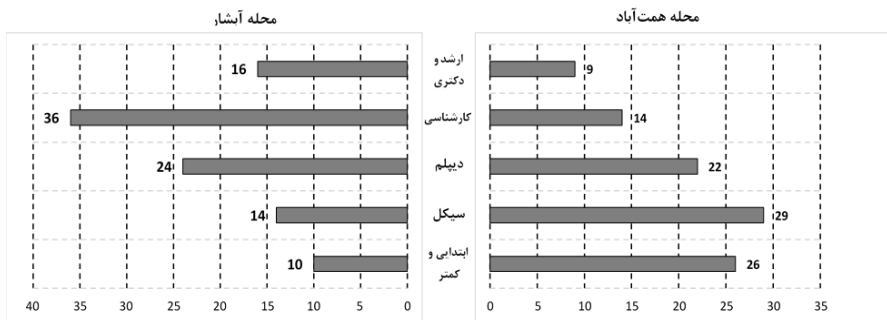

نقشه ۱. نرخ باسوادی و موقعیت جغرافیایی محلهٔ همت‌آباد و آبشار اصفهان به تفکیک محله و بلوک‌های آماری [۶۲؛ ۶۳].

یافته‌ها

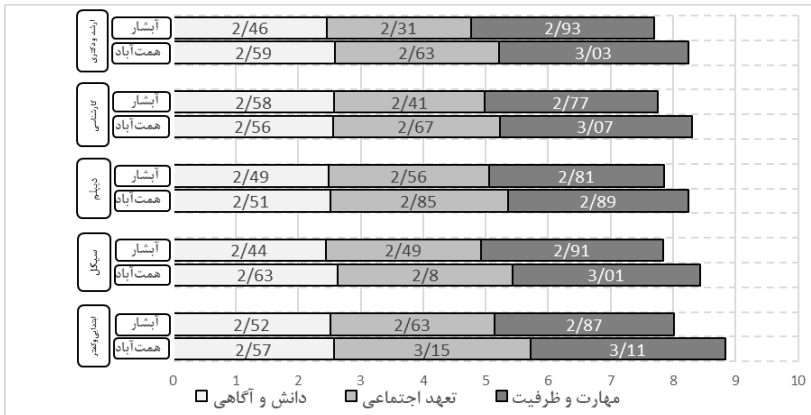
بررسی وضعیت تحصیلات و تمایل به مشارکت در محله همت‌آباد و آبشار

به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، در ابتدا به بررسی سطح تحصیلات جامعه آماری در دو محله همت‌آباد و آبشار اصفهان پرداخته شده است. مطابق با نمودار شماره ۱، تنها حدود ۲۳ درصد جامعه آماری محله همت‌آباد دارای تحصیلات دانشگاهی و بیش از ۵۰ درصد افراد دارای تحصیلات ابتدایی و سیکل می‌باشند. برخلاف محله همت‌آباد، محله آبشار به مراتب از سطح تحصیلات بالاتری برخوردار است و بیش از ۵۰ درصد جامعه آماری این محله دارای تحصیلات دانشگاهی و تنها ۱۰ درصد افراد دارای تحصیلات ابتدایی و ۱۴ درصد دارای سیکل می‌باشند.

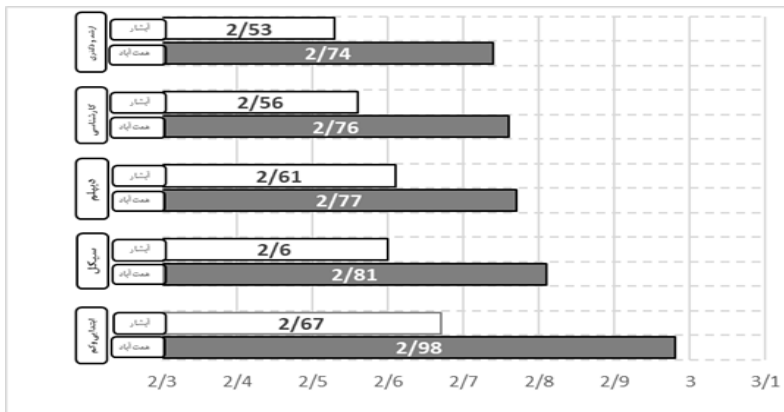
نمودار ۱. وضعیت سطح تحصیلات جامعه آماری در دو محله همت‌آباد و آبشار.

پس از تعیین وضعیت تحصیلات در دو محله همت‌آباد و آبشار و همچنین مد نظر قرار دادن عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی، تمایل به مشارکت در میان ساکنان محلات آبشار و همت‌آباد مورد بررسی قرار گرفته است. بدین منظور در ابتدا هر کدام از گویه‌ها، شاخص‌ها و عوامل اصلی در افزایش تمایل به مشارکت شهروندی نظیر میزان دانش و آگاهی، تعهد اجتماعی و مهارت‌ها و ظرفیت‌های لازم در میان ساکنان محلات آبشار و همت‌آباد به تفکیک سطح تحصیلات بررسی شده و در نمودار شماره ۲ نشان داده شده است. مطابق با این نمودار، مهارت‌ها و ظرفیت‌های لازم به منظور افزایش مشارکت شهروندی و همچنین میزان دانش و آگاهی آنها نسبت به ساختار، حقوق و وظایف، نحوه مشارکت و ... در میان افراد با سطح تحصیلات متفاوت تقریباً یکسان می‌باشد اما میزان تعهد اجتماعی در افراد با تحصیلات پایین‌تر به مراتب بیشتر از افراد تحصیل کرده است.

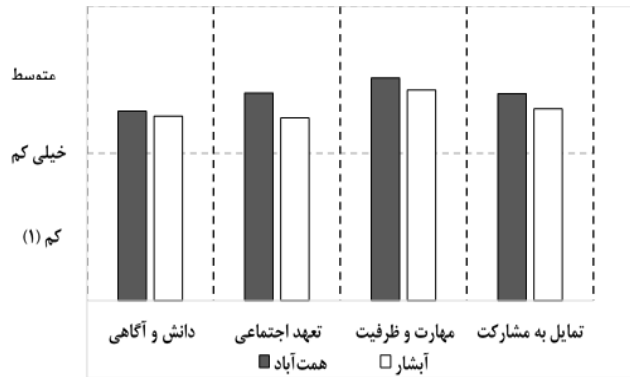
نمودار ۲. بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی (دانش و آگاهی، تعهد اجتماعی و مهارت و ظرفیت) در محلات آبشار و همت‌آباد به تفکیک سطح تحصیلات.

همچنین در نمودار شماره ۳، میزان تمایل به مشارکت شهروندی که برآیندی از سه عامل دانش و آگاهی، تعهد اجتماعی و مهارت‌ها و ظرفیت‌های لازم می‌باشد، در میان افراد با سطح تحصیلات متفاوت در دو محله همت‌آباد و آبشار مورد بررسی قرار گرفته است. مطابق با این نمودار و به طور کلی میزان مشارکت ساکنان محله همت‌آباد در سطوح تحصیلی مختلف بیشتر از ساکنان محله آبشار است و افراد با تحصیلات پایین‌تر، تمایل بیشتری برای مشارکت دارند که این موضوع برای افراد با تحصیلات ابتدایی و کمتر، بیشتر به چشم می‌خورد. همچنین افراد دارای تحصیلات تکمیلی (ارشد و دکتری) از تمایل کمتری برای مشارکت نسبت به سایر افراد برخوردارند.

نمودار ۳. تمایل به مشارکت شهروندی در محلات همت‌آباد و آبشار به تفکیک سطح تحصیلات.

در نمودار شماره ۴ نیز تمایل به مشارکت و همچنین سه عامل مؤثر بر مشارکت شهروندی در دو محله همت‌آباد و آبشار نشان داده شده است. مطابق با نمودار، تمایل به مشارکت و همچنین عوامل مؤثر بر مشارکت در محله همت‌آباد که از سطح تحصیلات پایین‌تری نسبت به محله آبشار برخوردار می‌باشد، بیشتر است.

نمودار ۴. بررسی تمایل و عوامل مؤثر بر مشارکت به تفکیک محلات آبشار و همت‌آباد.

تبیین نقش و رابطه تحصیلات (آموزش‌های رسمی) بر میزان مشارکت شهروندی

به منظور بررسی نقش تحصیلات بر میزان مشارکت شهروندی، در ابتدا به بررسی وجود یا عدم وجود ارتباط میان عوامل اصلی مؤثر بر مشارکت شهروندی و میزان تحصیلات با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن پرداخته شده که در جدول شماره ۳ قابل مشاهده است. نتایج حاکی از آن است که مقدار sig (معناداری) میان سطح تحصیلات و میزان دانش و آگاهی، تعهد اجتماعی و مهارت و ظرفیت شهروندان در دو محله آبشار و همت‌آباد، بیشتر از میزان قابل قبول (۰.۰۵) است که بیانگر عدم وجود ارتباط معنادار و به تبع آن عدم همبستگی میان سطح تحصیلات و عوامل اصلی مؤثر بر مشارکت شهروندی می‌باشد.

جدول ۳. تأثیر میزان تحصیلات بر عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن در محلات آبشار و همت‌آباد.

		عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی		
		مهارت و ظرفیت	تعهد اجتماعی	دانش و آگاهی
همت‌آباد	correlation	۰.۰۶۶	-۰.۰۰۴	۰.۰۴۹
	sig	۰.۲۰۳	۰.۹۳۴	۰.۳۴۰
سطح تحصیلات	correlation	۰.۰۱۰	-۰.۰۰۸	-۰.۰۰۶
	sig	۰.۸۵۳	۰.۸۷۶	۰.۹۱۰

همچنین به منظور تبیین نقش تحصیلات بر میزان تمایل به مشارکت شهروندی، از تحلیل رگرسیون خطی استفاده شده است. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون خطی در جدول شماره ۴ نشان داده شده است. با توجه به ضریب همبستگی (R) و سطح معناداری (sig) حاصل از تحلیل رگرسیون خطی برای محلات همت‌آباد، آبشار و مجموع دو محله، ارتباط معناداری میان میزان تحصیلات و تمایل به مشارکت شهروندی وجود ندارد. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده (R^2AD) و مقدار استاندارد بتا (Beta) که بیانگر تأثیرگذاری میزان تحصیلات بر تمایل به مشارکت شهروندی می‌باشد نیز نشان می‌دهد که میزان تحصیلات هیچ گونه تأثیری بر تمایل شهروندان به مشارکت نداشته است و این مقادیر برای محلات آبشار، همت‌آباد و مجموع دو محله نزدیک به صفر است.

جدول ۴. ضرائب تحلیل رگرسیون.

محلّات	ضرب همبستگی (R)	ضرب تعیین (R2)	ضرب تعیین تعدیل شده (R2AD)	آماره F	مقدار بتا (B)	استاندارد بتا (Beta)	آزمون t	سطح معناداری (sig)
همت‌آباد	۰.۰۷۱	۰.۰۰۵	۰.۰۰۲	۱.۸۷۹	۰.۰۲۵	۰.۰۷۱	۱.۳۷۱	۰.۱۷۱
آبشار	۰.۰۲۱	۰.۰۰۰	-۰.۰۰۲	۰.۱۶۵	۰.۰۰۹	۰.۰۲۱	۰.۴۰۷	۰.۶۸۴
کل	۰.۰۰۷	۰.۰۰۰	-۰.۰۰۱	۰.۰۳۳	-۰.۰۰۲	-۰.۰۰۷	-۰.۱۸۰	۰.۸۵۷

بررسی میزان تمایل به مشارکت در محلّات آبشار و همت‌آباد

نتایج آزمون همبستگی و رگرسیون نشان داد که در هر یک از دو محلّه آبشار و همت‌آباد، میان تحصیلات و تمایل به مشارکت ارتباط معناداری وجود ندارد. لذا در این بخش سعی شده تا بررسی شود که تمایل به مشارکت در محلّات آبشار و همت‌آباد به چه صورت می‌باشد و آیا مردم محله همت‌آباد (به هر دلیلی) بیشتر از مردم محلّه آبشار تمایل به مشارکت دارند؟ بدین منظور از آزمون یومن ویتنی استفاده شده است و نتایج در جدول شماره ۵ نشان داده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که میانگین تمایل به مشارکت در محلّه آبشار کمتر از محلّه همت‌آباد است و به همین دلیل Z منفی شده است. همچنین به این دلیل که Sig (سطح معناداری) کوچکتر از ۰.۰۵ می‌باشد، بنابراین تفاوت میزان تمایل به مشارکت در بین دو محله به لحاظ آماری معنی‌دار است. شایان ذکر است که تمایل بیشتر به مشارکت در میان مردم محلّه همت‌آباد نه تحت تأثیر تحصیلات، بلکه تحت تأثیر شرایط محیطی (مثلاً فرسودگی بافت و بیشتر بودن تمایل مدیریت شهری به مداخله و یا بیشتر بودن سهم قیمت مسکن به دارایی خانوار در قیاس با محلّه آبشار) اتفاق افتاده است.

جدول ۵. ضرائب آزمون یومن ویتنی.

ضرائب	تمایل به مشارکت
Mann-Whitney U	۵۹۵۵۵.۰۰۰
Wilcoxon W	۱۲۸۹۳۳.۰۰۰
Z	-۴.۱۶۴
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰.۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

به طور کلی با مد نظر قرار دادن این نکته که توفیق، تثبیت و تداوم هرگونه توسعه و تحولی در گرو اراده، خیزش و مشارکت اعضای جامعه می‌باشد، آموزش و تربیت منابع انسانی را می‌توان جز شروط و پیش‌زمینه‌های اصلی توسعه عنوان کرد. در این راستا اغلب دولت‌ها فضاهای آموزشی (مدارس و دانشگاه‌ها) و آموزش‌های رسمی را به دلیل بازه زمانی، قرار گرفتن طیف وسیعی از افراد در معرض این نوع آموزش‌ها و ... به عنوان فرصت و بستری مناسب برای ارائه آموزش‌های شهروندی و تربیت شهروندانی مسئول، دغدغه‌مند و مشارکت‌جو انتخاب کرده‌اند. این مهم از طریق گنجاندن محتوای آموزشی و مهارت‌های مورد نیاز در کتاب‌های درسی و یا حول محور معلم و فعالیت‌های درسی به صورت جامع و هدفمند صورت می‌پذیرد. بدین منظور پژوهش حاضر درصدد تبیین نقش تحصیلات و اثرگذاری آموزش‌های رسمی بر میزان مشارکت شهروندی در ایران می‌باشد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که به طور کلی تمایل به مشارکت و همچنین عوامل مؤثر بر مشارکت (دانش و آگاهی، تعهد اجتماعی و مهارت و ظرفیت) در محلّه همت‌آباد که از سطح

تحصیلات پایین‌تری نسبت به محلهٔ آبشار برخوردار می‌باشد، بیشتر است. همچنین داده‌ها و اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه‌ها نیز بیانگر مشارکت بیشتر افراد با تحصیلات پایین‌تر نسبت به افراد تحصیل کرده در هر دو محله مورد بررسی می‌باشد. به عبارتی دیگر افراد با سطح تحصیلات پایین‌تر تمایل به مشارکت بیشتری نسبت به افراد تحصیل کرده داشته و این مهم در محله همت‌آباد و هم در محلهٔ آبشار که از نظر سطح سواد و تحصیلات به مراتب بالاتر می‌باشد، یکسان است. شایان ذکر است که خروجی‌های تحلیل رگرسیون و ضرایب همبستگی نیز نشان دهنده عدم ارتباط معنادار (سطح معناداری بیشتر از میزان قابل قبول) میان سطح تحصیلات و مشارکت شهروندی و عوامل اصلی مؤثر بر آن می‌باشد و سطح تحصیلات هیچ گونه تأثیری بر تمایل شهروندان به مشارکت نداشته است و این مقادیر برای محلات آبشار، همت‌آباد و مجموع دو محله نزدیک به صفر است. لذا می‌توان اظهار داشت که آموزش‌های رسمی و نظام آموزشی در ایران نتوانسته اثربخشی لازم را در افزایش میزان مشارکت شهروندان لحاظ کند و از این جهت مورد نقد و نیازمند بازنگری می‌باشد. به طور کلی آموزش‌های رسمی باید در برگزیده اطلاعات کافی پیرامون مباحث و موضوعات شهروندی و نهادهای مرتبط با این حوزه باشد تا با آگاهی و دانش لازم در مورد حقوق و وظایفی که به عنوان یک شهروند موظف به انجام آن هستند، در طرح‌ها و پروژه‌های شهری مشارکت کنند. همچنین به منظور مشارکت فعال و حداکثری نیاز است تا با ارائهٔ آموزش‌های مؤثر (علاوه بر آموزش‌های تئوری که از طریق متن و مفاهیم کتاب‌های درسی صورت می‌گیرد، آموزش‌های مد نظر از طریق فعالیت‌ها و کارهای گروهی، بازی و ... که به صورت غیرمستقیم در بطن کتاب‌های درسی گنجانده شود)، برخی مهارت‌ها و ویژگی‌ها در شهروندان تقویت و نهادینه شود. مهارت‌های مورد نیاز به منظور برقراری ارتباط با دیگران و انجام کارهای گروهی، باور به توانایی‌های خود برای ایجاد تغییرات و بهبود شرایط، حس تعلق به مکان، اعتماد به نهادها و سازمان‌ها، احساس مسئولیت و حساس بودن نسبت به مسائل و ... از جمله این موارد می‌باشد.

References

- [1] Javed, S., Javed, S., & Khan, A. (2016). Effect of education on quality of life and well being. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(3), 2349-3429. <https://doi.org/10.25215/15/0304.053>
- [2] Barghi, E. (2019). Literacy, the key element of Sustainable Development. *Journal of Development strategy*, 14(4), 187-210. <http://www.rahbord-mag.ir/en/Article/13980126178690>
- [3] Mousaee, M., & Ahmadzadeh, M. (2009). Developmental Education and Sustainable Development. *Journal of Development strategy*, 5(2), 209-223. <https://www.magiran.com/paper/654290>
- [4] Abdollahi, M. (1993). The place and role of education in national development process. *Social Sciences*, 2(3.4), 57-74. https://qjss.atu.ac.ir/article_5135.html?lang=en
- [5] Hadianfard, H. (2019). Examining people's attitudes about popular participation in the implementation and development of adult literacy. *Journal of Curriculum Research*, 9(1), 54-74. <https://doi.org/10.22099/jcr.2019.5215>
- [6] Raisi, J., Miri, G. R., & Hafez Rezazadeh, M. (2015). Evaluation and analysis of the role of citizen participation in urban development (Case study: The city of Nikshahar). *American Journal of Engineering Research*, 4(4), 74-78. [https://www.ajer.org/paper/v4\(04\)/K044074078.pdf](https://www.ajer.org/paper/v4(04)/K044074078.pdf)
- [7] Hosseini, S. (2021). Measuring the Level of Citizen Participation in Urban Management Based on Urban Governance Model (Case study; District 5 of Tehran Municipality). *Urban Management Studies*, 13(46), 35-49. <https://doi.org/10.30495/ums.2021.19262>
- [8] Nourouzi, F., & Bakhtiari, M. (2010). Social Participation and Its Determining Factors. *Strategy*, 18(53), 249-269. <https://www.sid.ir/paper/89258/en>

- [9] Sharifinia, Z. (2020). Analyzing the causes of barriers to local people's participation in rural development Case: Bisheh village in central part of Ghaemshahr district. *Human Geography Research*, 52(3), 1131-1151. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2020.299549.1008097>
- [10] Bobbio, L. (2018). Designing effective public participation. *Policy and Society*, 38(1), 41-57. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1511193>
- [11] Brabham, D. C. (2009). Crowdsourcing the Public Participation Process for Planning Projects. *Planning Theory*, 8(3), 242-262. <https://doi.org/10.1177/1473095209104824>
- [12] Factor, R. (2018). Reducing traffic violations in minority localities: Designing a traffic enforcement program through a public participation process. *Accident Analysis & Prevention*, 121, 71-81. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2018.09.005>
- [13] Fleszer, D. (2019). Prawo do informacji a partycypacja obywatelska. *Roczniki Administracji i Prawa*, 1(XIX), 91-108. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.3585>
- [14] Monazamitabar, J. (2006). The role of public participation in strengthening social security. *Police Knowledge Journal*, 8(1), 7-33. http://pok.jrl.police.ir/article_9763_6.html?lang=en
- [15] Zafari, H., & Veisi, R. (2011). Investigation of Effective Factors to Reduce Natural Disaster Risks through Public Participation. *Journal of Housing and Rural Environment*, 30(135), 105-120. <http://jhre.ir/article-1-206-en.html>
- [16] Adibzadeh, B., Asgaritafreshi, H., & Hosseini, E. (2010). Social Engineering and the Role of Community Participation to Increase Feasibility in Renewal of Dilapidated Urban Areas (The Case of Nematabad, 19th District of Tehran). *Journal of Architecture and Urban Planning*, 2(4), 141-158. <https://doi.org/10.30480/aup.2010.196>
- [17] Hasheminejad, H., Behzadfar, M., Saaleh sedghpour, B., & Seyedian, S. A. (2013). Community Participation for Urban Upgrading: Sirius Quarters. *Soffeh*, 22(3), 75-88. https://soffeh.sb.u.ac.ir/article_100165.html
- [18] Abdollahpour, J., Mokhtarpour, H., & Mokhtarpour, R. (2011). Participation of Tehran citizens in the activities domain of municipality (Case study: citizens of region 4). *Urban Management Studies*, 3(2), 33-53. https://ums.srbiau.ac.ir/article_3887.html?lang=en
- [19] Ziari, K., Nikpay, V., & Hosseini, A. (2013). Measurement the Level of Citizen Participation in Urban Management Based on Urban Good Governance: A Case Study for Yasouj. *Journal of Housing and Rural Environment*, 32(141), 69-86. <http://jhre.ir/article-1-223-en.html>
- [20] Shahhosseini, G., & Saremi, H. R. (2018). Analysis on correlation between citizen participation in new towns management and effective factors; Case study: Parand new town. *Urban and Rural Management*, 17(51), 199-212. <http://ijurm.imo.org.ir/article-1-2243-en.html>
- [21] Eghtesadi, N. (2014). Citizen Participation; The Key to Social Sustainable Development in Urban Communities. *Hoviatshahr*, 7(16), 81-96. https://hoviatshahr.srbiau.ac.ir/article_2721.html
- [22] Sharafi, M., Behzadfar, M., Daneshpour, S. A., Barakpour, N., & Khankeh, H. (2019). Accepting or Refusing to Participate? A qualitative research in urban planning environment of Iran. *Honar-Ha-Ye-Ziba: Memory Va Shahrsazi*, 24(2), 29-38. <https://doi.org/10.22059/jfaup.2019.292386.672365>
- [23] Kaldi, A. (2002). A study of citizens' attitudes about participation in urban management, a study in District 7 of Tehran. *population*, 10(42), 51-64. <http://populationmag.ir/article-1-174-en.html>

- [24] Rezadoost, K., & Abed Zadeh, H. (2008). A Survey Study of Effective Factors on Social Participation of Citizens, A Case. *Ilam Culture*(20-21), 227-242. <https://www.noor.mags.ir/view/en/articlepage/973333/>
- [25] Rasouli, B., & Kalantari, A. (2015). Feasibility study Citizen participation in the management and development of neighborhood parks in Tehran. *Urban Management*, 14(38), 425-448. <https://www.sid.ir/paper/92144/en>
- [26] Bordi Anamoradnejad, R., Bouzari, S., & Hosseinidoust, S. (2013). The Role of Public Participation in Urban Economy and Management (The Case of the City of Amol). *Journal of Urban Economics and Management*, 1(3), 127-138. <http://iueam.ir/article-1-44-en.html>
- [27] Daneshpour, S. A., Behzadfar, M., Barakpour, N., & Sharafi, M. (2017). Participatory Planning Environment: A Conceptual Model for Analysis of Effective Factors in Citizen Participation in Planning. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 9(18), 23-42. <https://doi.org/10.30480/aup.2017.510>
- [28] Salehpour Jam, A., Rasooli, F., Sarreshtehdari, A., Mosaffaie, J., & Kianian, M. K. (2020). Prioritization of preventing social indices affecting on peoples' participation in natural resources plans using AHP method and nonparametric tests. *Watershed Engineering and Management*, 12(1), 330-339. <https://doi.org/10.22092/ijwmse.2018.121767.1480>
- [29] Rafieian, M., & Ahmadzadeh Nanva, H. (2012). Evaluating the Capacities of Social Participation in Interference Policy in Inefficient Region. *Social Welfare*, 12(46), 407-429. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-980-en.html>
- [30] Kaseya, C. N., & Kihonge, E. (2016). Factors affecting the effectiveness of public participation in county governance in Kenya: A case of Nairobi county. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 6(10), 476-487. <https://www.ijsrp.org/research-paper-1016.php?rp=P585932>
- [31] Tazin, S. N. M., & Yaakop, S. H. (2018). Strategic communication in public participation. *Journal of ASIAN Behavioural Studies*, 3(10), 162-169. <https://doi.org/10.21834/jabs.v3i10.315>
- [32] Carreira, V., Machado, J. R., & Vasconcelos, L. (2016). Legal citizen knowledge and public participation on environmental and spatial planning policies: A case study in Portugal. *International Journal of Humanities and Social Science Research*, 2(7), 22-33. https://www.researchgate.net/publication/305510792_Legal_citizen_knowledge_and_public_participation_on_environmental_and_spatial_planning_policies_A_case_study_in_Portugal
- [33] Konsti-Laakso, S., & Rantala, T. (2018). Managing community engagement: A process model for urban planning. *European Journal of Operational Research*, 268(3), 1040-1049. <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2017.12.002>
- [34] Farahzad, M., Rafieian, M., Kamyab, S., & Arghan, A. (2018). Identifying the Factors Influencing the Presence and Participation of Women in Urban Space from View of Right to the City. *Geographical Researches*, 33(1), 95-108. <https://doi.org/10.29252/geores.33.1.95>
- [35] Sharifzadegan, M. H., & Ghanouni, H. (2020). Analysis of the Explaining Factors and Contributing Features of Citizen Participation (Case Study: Isfahan). *Human Geography Research*, 52(4), 1339-1355. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2019.272917.1007842>

- [36] Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01944366908977225>
- [37] Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247-1263. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(95\)00046-F](https://doi.org/10.1016/0305-750X(95)00046-F)
- [38] Davidson, S. (1998). Spinning the wheel of empowerment. *Planning*, 1262(3), 14-15. <https://sarkissian.com.au/wp-content/uploads/sites/13/2009/06/Davidson-Spinning-wheel-article1998.pdf>
- [39] Gramberger, M. (2001). *Citizens as partners: OECD handbook on Information, consultation and public participation in policy-making*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://doi.org/10.1787/9789264195578-en>
- [40] Kanji, N., & Greenwood, L. (2001). *Participatory approaches to research and development in IIED: Learning from experience*. International Institute for Environment and Development. <https://www.amazon.com/Participatory-Approaches-Research-Development-IIED/dp/1899825819>
- [41] International Association for Public Participation. (2018). *IAP2 Spectrum of Public Participation*. IAP2. https://cdn.ymaws.com/www.iap2.org/resource/resmgr/pillars/Spectrum_8.5x11_Print.pdf
- [42] Lowndes, V., & Pratchett, L. (2006). *CLEAR: Understanding citizen participation in local government—and how to make it work better*. D. M. U. L. Local Governance Research Unit, United Kingdom. https://www.researchgate.net/publication/228425528_CLEAR_Understanding_Citizen_Participation_in_Local_Government-and_How_to_Make_it_Work_Better
- [43] Atieno, O. L., Mutui, F. N., & Wabwire, M. E. (2019). An Analysis of the Factors Affecting Public Participation in Environmental Impact Assessment: Case Study of Selected Projects in Nairobi City County, Kenya. *Kenya*, 15(10), 1-20. <https://doi.org/10.19044/esj.2019.v15n9p284>
- [44] Edresi, A., & Shojaei, M. (2012). Examination of the Factors Affecting the Inhabitants' Social Participation in Urban Development Projects: A Case Study of Building Pedestrian Ways in the Historical Texture of Tehran (Region 12). *Social Development & Welfare Planning*, 4(13), 115-158. <https://doi.org/10.22054/qjds.2012.3317>
- [45] Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. (2012). *Citizenship Education in Europe*. European Commission. https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/citizenship_education_in_europe_en.pdf
- [46] Geboers, E., Geijsel, F., Admiraal, W., & Dam, G. T. (2013). Review of the effects of citizenship education. *Educational Research Review*, 9, 158-173. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2012.02.001>
- [47] Navarro-Medina, E., & De-Alba-Fernandez, N. (2015). Citizenship Education in the European Curricula. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197, 45-49. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.07.381>
- [48] Semela, T., Bohl, T., & Kleinknecht, M. (2013). Civic education in Ethiopian schools: Adopted paradigms, instructional technology, and democratic citizenship in a multicultural context. *International Journal of Educational Development*, 33(2), 156-164. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2012.03.003>
- [49] Wood, B. E., Taylor, R., Atkins, R., & Johnston, M. (2018). Pedagogies for active citizenship: Learning through affective and cognitive domains for deeper democratic engagement.

- Teaching and Teacher Education*, 75, 259-267. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.07.007>
- [50] Asadpour, A., Entezari, A., & Ahmadi Ahank, K. (2018). Formal and Informal Social Participation and Factors Affecting it (A Study in The City of Amol). *Journal of Applied Sociology*, 29(3), 67-86. <https://doi.org/10.22108/jas.2017.102093.1065>
- [51] De Backer, K., & Jans, M. (2002). *Youth (-work) and social participation. Elements for a practical theory*. SALTO Participation and Information. <https://participationpool.eu/resource/youth-work-and-social-participation-elements-for-a-practical-theory/>
- [52] Hedayatzadeh, H., Bashir Khodaparasti, R., Bagheri Qarabolagh, H., & Gholami, M. R. (2018). Investigating the relationship between social capital, citizenship commitment of individuals and social participation with citizenship rights among citizens of Semnan. *Urban Sociological Studies*, 8(28), 189-216. https://urb.dehaghan.iau.ir/article_663455.html?lang=en
- [53] Kalandides, A. (2018). Citizen participation: towards a framework for policy assessment. *Journal of Place Management and Development*, 11(2), 152-164. <https://doi.org/10.1108/JPM-D-02-2018-0017>
- [54] Hassanzadehaghdam, F., Farajzadeh, A., Farajzadeh, M., Orujzadeh, R., & Zeinalpour, H. (2015, December 26-27). *Examining the fifth grade social studies textbook from the perspective of paying attention to social skills in the curriculum (content analysis)*. National Conference on Primary Education, Birjand, South Khorasan. <https://www.sid.ir/paper/858356/en>
- [55] Geboers, E., Geijsel, F., Admiraal, W., Jorgensen, T., & Ten Dam, G. (2015). Citizenship development of adolescents during the lower grades of secondary education. *Journal of Adolescence*, 45(1), 89-97. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.08.017>
- [56] Reichert, F., & Torney-Purta, J. (2019). A cross-national comparison of teachers' beliefs about the aims of civic education in 12 countries: A person-centered analysis. *Teaching and Teacher Education*, 77, 112-125. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.09.005>
- [57] Zahabioun, S., Yousefy, A., Yarmohammadian, M. H., & Keshtiaray, N. (2016). Content Analysis of High School Sociology Textbooks in Terms of Covering Citizenship Education Concepts. *Research in Curriculum Planning*, 13(50), 136-147. https://jsr-e.isfahan.iau.ir/article_534455.html
- [58] Li, Z., & Li, L. (2019). An examination of kindergarten teachers' beliefs about creative pedagogy and their perceived implementation in teaching practices. *Thinking Skills and Creativity*, 32, 17-29. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2019.03.001>
- [59] Organisation for Economic Co-operation Development. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. OECD. [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
- [60] Affairs, A. M. (2008). *Career opportunities in local government : facilitator's guide : presentation to high school students*. A. Government. <https://open.alberta.ca/dataset/3917ba8d-6a2c-4def-9ff1-261d9ddaf051/resource/c0e74b0f-0b26-4ce3-9a7c-f0d2e00ee3bd/download/career-opportunities-in-local-government-facilitators-guide.pdf>
- [61] Alberta Education & Alberta Municipal Affairs. (2008). *Building Communities Through Local Government – A Website for Students and Teachers*. A. Government. <https://open.alberta.ca/dataset/daf63987-40fb-4c6e-b78a-62cc856cc870/resource/ff081700-a94f-4ccb-90df-3194338e40ec/download/muni-resource-gr6-edu-ma.pdf>
- [62] Deputy of Statistics and Information [Organization Management and planning of Isfahan province]. (2018). Population. In *Statistical Yearbook of Isfahan Province 2017*.

- Planning and Budget Organization. https://mpo-es.ir/Dorsapax/Data/Sub_1/File/salnameh%20ostan%20sal%201396.pdf
- [63] Iran Statistics Center. (2023, May 15). *The results of the general population and housing census 2016*. Iran Statistics Center. <https://www.amar.org.ir/>
- [64] Sharmand Consulting Engineers. (2010). *Intervention strategy in the area of worn-out fabric of Hematabad, Isfahan [PowerPoint slides]*. Isfahan Municipality Renovation and Improvement Organization & specialized parent company for civil engineering and urban improvement. <https://noandishaan.com/18716/>
- [65] Qari Quran, A. (2021, May 9). *Development of Hematabad neighborhood of Isfahan with a people-oriented strategic approach*. Bazafarini Shahri. <http://bazafarinishahri.ir/en/127368>